

Тетяна Гранчак,

д-р наук із соціальних комунікацій, старш. наук. співробітник
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського як науково-інформаційний центр організації управління знаннями

Обґрунтовано функціонування Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського як науково-інформаційного центру організації управління знаннями. Окреслено й охарактеризовано напрями участі бібліотеки в організації управління знаннями. Розкрито підходи до налагодження і комплексного використання бібліотекою мережових зв'язків інформаційно-телекомунікаційного і соціально-психологічного характеру у формуванні середовища, сприятливого для генерування та використання нових знань, їх подальшої трансляції від покоління до покоління.

К л ю ч о в і с л о в а: Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, національна бібліотека, управління знаннями, знаннєві ресурси, науково-аналітична діяльність, СІАЗ.

В умовах інформаційного перенасичення сучасного світу дедалі більше актуалізується питання ефективного управління інформацією, перетворення її на знаннєвий ресурс, використання якого дає змогу на якісно новому рівні вирішувати будь-які завдання суспільного розвитку. У науковій літературі, присвяченій розгляду сучасних інформаційних процесів, дедалі частіше з'являється термін «управління знаннями» (англ. knowledge management), під яким, зазвичай, розуміються систематичні процеси зі створення умов для виявлення і продукування знань, необхідних для людської діяльності, їх збереження і ефективного використання.

Академік М. Туріянська розглядає два підходи до розуміння змісту поняття «управління знаннями»: персоніфікований, або інтуїтивістський, та інформаційний, або технологічний [12, с. 194]. При першому підході, основна увага приділяється головним носіям знання – людям, їх умінню налагоджувати пошук знань, акумулювати та ділитися ними, що є запорукою підвищення інтелектуального потенціалу організації. У рамках другого підходу управління знаннями розглядається як організований на програмно-технологічній основі порядок роботи з інформаційними ресурсами для сприяння доступу до знань та їх використання. Знання тут розуміються як точна і достовірна інформація з певної проблеми, а управління знаннями передбачає побудову ефективної інформаційно-пошукової системи, здатної надати релевантну відповідь на запит.

Отже, обидва підходи до тлумачення управління знаннями виокремлюють комунікаційну складову цього процесу, його орієнтованість на посилення когнітивного потенціалу організації – сукупність її

можливостей щодо інтелектуального опрацювання інформації, вироблення й ефективного використання на цій основі нових знань.

З огляду на сказане, особливої актуальності набуває визначення можливостей використання у процесі управління знаннями в масштабах соціуму науково-аналітичного та інформаційно-комунікаційного потенціалу таких інституцій, як наукові бібліотеки, у першу чергу національного рівня. Адже національні бібліотеки є центрами зосередження вироблених у процесі суспільного розвитку і зафіксованих у документах знань національної спільноти, організованих у найбільш зручний для їх використання спосіб, а також – платформами перетину різновекторних комунікаційних потоків: комунікації на державному рівні, міжособистісної та міжгрупової комунікації, комунікації між користувачем і документом тощо.

При цьому бібліотеки мають тисячолітній досвід функціонування як середовища збереження, циркуляції та вироблення документованої наукової інформації, яка є відображенням результату інтелектуальної діяльності людини і, зокрема, академічного знання.

У зарубіжному бібліотекознавстві діяльність бібліотек у контексті управління знаннями досліджувалась такими науковцями, як Х. Даланд [14], Е. Семертзакі [17], Х.-В. Лі [15], Д. М. Матарачцо і С. Д. Коллі [16], С. Абрем [13], О. Олейнік [5] та ін. З вітчизняного фахового наукового доробку у цьому контексті варто згадати монографічне дослідження К. Лобузної [3], яке висвітлює процес управління знаннями в бібліотечній практиці у контексті створення бібліотечно-інформаційних ресурсів, але залишає нерозкритими комунікаційні аспекти і напрями участі бібліотечних інституцій в управлінні знаннями,

специфіку участі в організації управління знаннями окремих бібліотек.

Мета статті – окреслити й охарактеризувати з позицій комунікативістики напрями участі в управлінні знаннями однієї з найбільших національних бібліотек світу – Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (НБУВ).

Виходячи з комунікаційної природи знання, логічним є розгляд участі бібліотеки в управлінні знаннями в контексті реалізації нею комунікаційної функції, в результаті здійснення якої створюються умови для діалогічної взаємодії:

1) між документом і користувачем, на основі чого відбувається трансляція попереднього і формування нового знання;

2) між користувачем і бібліотечним працівником, у результаті чого з'являється нове знання стосовно інформаційних потреб користувача, виробляються знання і розуміння перспектив розвитку бібліотечного фонду – інформаційної основи задоволення користувацьких інтересів;

3) між користувачем та іншим користувачем, між бібліотечними працівниками, в результаті чого відбувається синергізація і формалізація знання.

Як засвідчує досвід НБУВ, за час функціонування бібліотеки в статусі національної в новітній період, її участь в організації управління знаннями виразно проявляється в трьох напрямках.

Перший – це створення умов для виявлення, збереження, продукування знань, необхідних для життєдіяльності української нації, забезпечення до них широкого доступу. Ідеться про сприяння зростанню інтелектуального капіталу нації – сукупних інтелектуальних здатностей людей, наявних у них неформалізованих (неявних) і формалізованих (явних) інформації та знань, які відіграють роль «колективного мозку», що функціонує на основі мережевих зв'язків інформаційно-телекомунікаційного та соціально-психологічного характеру. За О. Сербіним, «жорстких (формальних) і м'яких (неформальних) мереж» [11, с. 354]. Цей напрям передбачає створення умов для задоволення інформаційних потреб як кожного окремого громадянина, який може навіть не бути формальним користувачем бібліотеки (не мати читачького квитка), так і цілих інституцій, громадських об'єднань і організацій, наукових установ, закладів освіти, політичних партій, органів державної влади тощо.

Другий напрям участі НБУВ в організації управління знаннями проявляється у сприянні формуванню когнітивного підґрунтя різнорівневої управлінської діяльності: починаючи від центральних органів державної влади і закінчуючи органами місце-

вого самоврядування, включно з управлінськими структурами різних інституцій, підприємств та організацій, наукових структур, установ, зокрема Президії Національної академії наук. Діяльність бібліотеки в цьому напрямі передбачає створення умов для виявлення, вироблення та ефективного використання знань, необхідних для ухвалення рішень, в першу чергу, вищими органами державної влади.

Третій напрям пов'язаний з продукуванням та ефективним використанням фахових знань у галузі інформаційної, бібліотечної та архівної справи.

Визначальним чинником реалізації НБУВ своєї участі в організації управління знаннями виступає кумуляція в бібліотечному фонді зафіксованих в документованому вигляді духовно-інтелектуальних надбань людства, необхідних для розвитку нації. Примітно, що саме таке завдання 100 років тому ставили перед собою засновники бібліотеки: вона повинна була «задовольняти: а) загальнонаукові вимоги і б) спеціально-українські (Ucrainica), беручи останні в найширшому розумінні – і як краєві (відомости про Україну як край з кожного погляду), і як національні (відомости про український народ за межами України, напр[иклад], в Америці)» [8, с. 373]. Особливий наголос було зроблено на необхідності кумуляції в бібліотеці інформації, необхідної для ефективної роботи законодавчого органу Української держави – Сейму, для чого, за ініціативою академіка В. І. Вернадського, передбачалося створити в структурі бібліотеки спеціальний відділ [9, с. 385]. Такі рішення відображають стратегічне бачення участі бібліотеки в процесі управління знаннями вже під час її заснування. Утім, повною мірою реалізація такого бачення відбулася лише після здобуття Україною незалежності і відновлення у 1996 р. національного статусу бібліотеки.

Сьогодні НБУВ є однією з найбільших бібліотек світу, її фонд налічує понад 15,5 млн одиниць зберігання. Це – унікальне зібрання джерел інформації, що включає книги, періодику, рукописи, стародруки, документи на нетрадиційних носіях інформації та ін. Наявні бібліотечно-інформаційні ресурси бібліотека намагається організувати в найбільш зручний для використання спосіб. У першу чергу, йдеться про систему електронних каталогів та інтернет-путівників – каталог книжкових видань, каталог журналів та продовжуваних видань, каталоги історико-культурних фондів, каталоги окремих фондів бібліотеки, фондові каталоги архівних документів, скановані каталоги (імідж-каталоги) історико-культурних фондів, традиційні карткові каталоги, тематичний інтернет-навігатор – включно з каталогами бібліотек уста-

нов Національної академії наук України, представлених на офіційному веб-порталі НБУВ.

Додатково бібліотекою періодично надається доступ до передплачених баз даних, зокрема станом на 15.12.2017 р. – до електронних продуктів на платформі EBSCO, зокрема до баз даних: ACADEMIC SEARCH COMPLETE; INSPEC; GreenFILE; Library, Information Science & Technology Abstracts (LISTA); до передплачених електронних продуктів на платформі Web of Science – Web of Science Core Collection, SciELO Citation Index (1980–2017), Derwent Innovations Index (1963–2017), Korean Journal Index (1980–2017) та ін.; до повнотекстового архіву видавництва Institute of Physics Publishing.

На встановлення комунікаційного зв'язку в системі «користувач – потрібний йому документ» спрямована науково-бібліографічна діяльність бібліотеки:

- створення бібліографічних показників, наймасштабнішими серед яких за останній час стали тематичні бібліографічні посібники «Світова економічна криза: причини, наслідки, шляхи подолання : бібліогр. показч. (2008–2012)» (2015 р.) та «Схід і Південь України: час, простір, соціум: у 2 т. Т. 2. Матеріали до бібліографії» (2016 р.);
- розроблення інструкцій щодо користування електронними базами даних, зокрема з користування базами даних EBSCO, Web of Science, пошуковою системою WinSPIRS;
- традиційне та електронне довідково-бібліографічне обслуговування користувачів.

Результати науково-бібліографічної діяльності бібліотеки є когнітивним інструментом для встановлення комунікації між користувачем і потрібним йому документом. Поряд з цим ефективною інформаційно-телекомунікаційною платформою для здійснення такої комунікації стали знаннєві електронні бібліотечні ресурси, організовані на основі технології інтелектуального доступу до документованої інформації «в систему знань за допомогою нових підходів до використання бібліотекознавчих методів і комп'ютерних технологій» [3, с. 3].

Упровадження в практику НБУВ технологій інтелектуального доступу до інформації бібліотечних фондів знайшло свій вияв у створенні таких знаннєвих бібліотечних ресурсів, як меморіальна електронна колекція «Т. Г. Шевченко», інтегрований меморіальний ресурс «В. І. Вернадський», інформаційний портал «Наука України: доступ до знань». З 2013 р. НБУВ розпочала реалізацію проекту зі створення на основі технологій інтелектуального доступу до інформації фундаментальної електронної бібліотеки «Україніка» [6]. Нині «Україніка» – це зведе-

ний електронний бібліографічний ресурс, функціонування якого спрямоване на ефективну організацію і використання документної спадщини України, забезпечення комфортного доступу користувачів до науково-довідкових, бібліографічних і текстових ресурсів різними мовами, незалежно від місця видання, про Україну, український народ та інші народи, які жили або живуть на території сучасної України. Варто наголосити, що проект за задумом не лише має надати доступ до документів або їх цифрових копій, а «...надати користувачам електронної бібліотеки (ЕБ) знання про Україну, її народ, його історію, традиції та культуру, розбудовану політичну націю, сформовану нею державу; матеріали про природне, географічне середовище, демографічний, економічний, соціальний, освітній, науковий потенціал України, здобутки української нації, її місце у світовому цивілізаційному розвитку» [2]. Як наголошує К. Лобузін, створюваний єдиний бібліотечний простір дає змогу користувачу отримати на своєму робочому місці на екрані комп'ютера необхідну джерельну базу для вирішення наукових, творчих та практичних завдань, тоді як за допомогою традиційних засобів пошуку на це витрачалися дні та роки [3, с. 200].

Сьогодні НБУВ в контексті створення умов для виявлення, збереження, продукування знань, необхідних для життєдіяльності української нації та зростання її інтелектуального капіталу, забезпечення широкого доступу до цих знань організована триступенева система мережевих зв'язків інформаційно-телекомунікаційного характеру між користувачами і потрібними їм документами:

I ступінь – система каталогів, інтернет-путівників, передплата доступу до баз даних;

II ступінь – результати науково-бібліографічної діяльності;

III ступінь – створення знаннєвих бібліотечно-інформаційних ресурсів.

Участь НБУВ у формуванні когнітивного підґрунтя різнорівневої управлінської діяльності відбувається як шляхом поповнення фонду відповідними документами політико-правового характеру, так і шляхом підготовки інформаційно-аналітичних матеріалів та здійснення наукових досліджень, у першу чергу, на замовлення органів державної влади.

Потреби владних структур у налагодженні управління знаннями у сфері урядування спричинили появу бібліотек, які визначаються Міжнародною федерацією бібліотечних асоціацій (ІФЛА) як бібліотеки урядових департаментів, до яких належать будь-які бібліотечні установи, що створені і повністю підтримуються урядовими структурами для їх першо-

чергового обслуговування. За класифікацією ІФЛА, до бібліотек урядових департаментів слід відносити також національні бібліотеки, оскільки вони засновуються державою. В «Рекомендаціях для бібліотек урядових департаментів» ІФЛА визначено основне завдання таких бібліотек: «Бібліотеки урядових департаментів надають інформацію політичним діячам, урядовим службовцям і, іноді, широкій громадськості. Важливо, що бібліотеки урядових департаментів організуються і управляються таким чином, щоб збирати і надавати найбільш необхідну інформацію тим, хто ухвалює урядові рішення, державним службовцям і широкій громадськості» [10].

При цьому, широке впровадження в суспільну практику електронних технологій – радіо, телефонного зв'язку, ТБ, а згодом Інтернету – призвело до стрімкого зростання обсягів інформації та інтенсифікації інформаційно-комунікаційних обмінів, що спричинило виокремлення в структурі бібліотек урядових департаментів спеціальних інформаційно-аналітичних відділів та служб, для яких головною метою діяльності стало забезпечення необхідного інформаційного супроводу процесу ухвалення управлінських рішень.

У структурі НБУВ таким підрозділом є Служба інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади (СІАЗ), створена 1992 р. для введення в широкий суспільний обіг матеріалів бібліотечних фондів, моніторингу й опрацювання стрімко зростаючих інформаційних потоків, удосконалення інформаційно-аналітичного обслуговування суспільних інститутів України. Виокремлення в складі бібліотеки спеціального підрозділу для забезпечення інформаційної підтримки діяльності законодавчих, виконавчих та інших органів держави виявилось можливим лише після проголошення у 1991 р. незалежності України: завдяки підтриманій Президією Академії наук України ініціативі тодішнього генерального директора, академіка О. С. Онищенко було ухвалено рішення про створення в структурі бібліотеки спеціального підрозділу, орієнтованого на зміцнення співробітництва з органами державної влади України.

Аналогами СІАЗ у зарубіжних бібліотеках є Дослідницька служба Конгресу Бібліотеки Конгресу, Бюро дослідницької та правової інформації Національної парламентської бібліотеки Японії, Довідковий відділ з права й ухвалення рішень Національної Бібліотеки Китаю, Інформаційно-аналітичний відділ Президентської бібліотеки Республіки Білорусь тощо.

СІАЗ – науковий підрозділ, діяльність якого полягає у підготовці інформаційно-аналітичної та

аналітико-прогностичної продукції на базі використання інформації друкованих та електронних ЗМІ, всіх видів фондів НБУВ, інших відкритих джерел; предметом спеціальної наукової уваги СІАЗ є дослідження електронних інформаційних технологій у бібліотечній сфері.

Пріоритетними напрямками розвитку Служби нині є: використання новітніх інформаційних технологій, передових методів моніторингу й обробки інформації; посилення аналітичної і прогностичної складової в інформаційно-аналітичних матеріалах; розроблення теоретичних та науково-практичних питань бібліотечного обслуговування на основі впровадження електронних інформаційних технологій. Серед замовників інформаційно-аналітичної продукції підрозділу – центральні та регіональні управлінські структури, наукові установи, громадські організації, широке коло користувачів, котрі володіють електронними інформаційними технологіями.

Упродовж тривалого часу співробітниками СІАЗ здійснювалась підготовка, видання і поширення на замовлення владних структур таких інформаційно-аналітичних продуктів, як «Конституційний процес в Україні: політико-правові аспекти діяльності»; «Україна: події, факти, коментарі»; «Соціальні мережі як чинник інформаційної безпеки»; «Резонанс»; «Шляхи розвитку української науки»; «Безпека підприємництва»; «Регіони сьогодні» та інших спеціальних видань.

Останнім часом суспільна потреба в осмисленні комунікаційних аспектів соціально-політичних трансформацій, загальних тенденцій розвитку інформаційного простору, зокрема його наукового сегмента, особливостей функціонування інформації в мережевому середовищі спричинила розроблення та видання нових інформаційно-аналітичних продуктів СІАЗ – «Шляхи розвитку української науки», «Соціальні мережі як чинник інформаційної безпеки», «Проблеми інформатизації» тощо.

Етапи становлення СІАЗ до 2006 р., спочатку – як відділу інформаційно-аналітичного забезпечення органів законодавчої, виконавчої та судової влади, а з 1995-го, після ухвалення Бюро Президії НАН України відповідної постанови, – як Служби інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади [7], були детально проаналізовані та охарактеризовані беззмінним керівником Служби, доктором історичних наук, професором В. М. Горовим [1], який окреслив шляхи адаптації СІАЗ до впровадження інтернет-технологій, переведення виробничих процесів на безпаперову основу; залучення нових замовників продукції СІАЗ; розширення спектру проблематики

досліджень і пов'язане з цим урізноманітнення асортименту інформаційно-аналітичних продуктів.

Сьогодні специфіка роботи СІАЗ зумовлюється стрімким розвитком мережових технологій, нарощуванням наукоємності інформаційної продукції, активізацією процесу суспільної модернізації, посиленням глобальних інформаційних впливів та пов'язаними з цим загостренням інформаційного протистояння і необхідністю вироблення ефективних інструментів (методик, інструкцій, інших алгоритмів) протидії інформаційній агресії.

Характерними ознаками нинішнього періоду розвитку Служби стало активне використання в її діяльності інформації соціальних медіа; забезпечення інтернет-присутності Служби – розроблення і створення веб-сайта та інтернет-представництв СІАЗ у соціальних мережах; просування наукового та інформаційно-аналітичного продукту в мережевому середовищі.

Сучасний розвиток Служби інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади відбувається у руслі передових тенденцій інформаційно-аналітичного обслуговування аналогічних структур кращих бібліотек світу. Сьогодні СІАЗ спільно з іншими аналітичними підрозділами НБУВ – Фондом Президентів України, Національною юридичною бібліотекою – функціонує у складі Центру дослідження соціальних комунікацій, створеного у 2017 р.

Враховуючи посилення інформаційного складника в сучасних суспільно-політичних конфліктах, можна стверджувати, що отримані СІАЗ результати науково-аналітичних досліджень сучасних інформаційних процесів створюють надійне науково-методичне підґрунтя для вироблення ефективної державної політики у сфері забезпечення національного інформаційного суверенітету. Вони можуть розглядатися як наукоємні бібліотечно-інформаційні продукти, покликані сприяти ухваленню ефективних управлінських рішень.

Широкий спектр суспільно-політичних проблем, що перебувають у центрі уваги співробітників Центру, досвід опрацювання інформаційних матеріалів різних форм і жанрів (включно з електронною інформацією), різноманітність інформаційно-аналітичних послуг, котрі надаються користувачам, науково-методичні напрацювання, спрямовані на підвищення ефективності інформаційно-аналітичного обслуговування, проведення роботи з вивчення запитів на інформаційно-аналітичні послуги та гнучке реагування на ці запити дають підстави визначати аналітичні підрозділи НБУВ як ефектив-

них навігаторів політико-інформаційних потоків у суспільному сегменті управлінської діяльності.

Участь НБУВ у продукуванні й ефективному використанні фахових знань у галузі інформаційної, бібліотечної та архівної справи пов'язана з її функціонуванням як науково-інформаційного центру, що проводить комплексні дослідження питань бібліотекознавства, бібліографознавства, книгознавства, джерелознавства, документознавства, архівознавства, біографістики, кодикології та кодикографії, історії книжкової культури, інформатики, соціальних комунікацій, збереження, консервації і реставрації документів; методології, методики й організації створення національної бібліографії України, повних бібліографій документів національних меншин України; формування і збереження національного бібліотечного фонду України; удосконалення бібліотечно-бібліографічної класифікації, каталогізації; розвитку комп'ютерних технологій інформаційно-бібліотечної діяльності [4].

На базі НБУВ сформувались і успішно розвиваються наукові школи О. С. Онищенко, Л. А. Дубровіної, Г. І. Ковальчук, В. М. Горового, традиції яких забезпечують високий рівень підготовки наукових кадрів за спеціальностями 27.00.03. – Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство та 27.00.02. – Документознавство, архівознавство. Створенню умов з виявлення, вироблення та ефективного використання галузевих знань, розвитку професійного потенціалу інформаційної, бібліотечної та архівної справи сприяє функціонування на базі НБУВ відкритої 1993 р. аспірантури та діяльність двох спеціалізованих вчених рад із захисту кандидатських і докторських дисертацій, організованих в НБУВ у 1993-му та 2010 р. Бібліотека також є базою для проходження практики студентами спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» вищих навчальних закладів Києва.

Ефективною платформою наукової комунікації в галузі бібліотечної справи є наукові конференції, семінари, круглі столи, читання, що організовуються НБУВ. Обмін досвідом, фаховими знаннями, дискусії в процесі підготовки наукових кадрів, проведення різних наукових заходів спричиняють синергетичний ефект, сприяють у підсумку генеруванню нових ідей та започаткуванню нових напрямів досліджень.

Отже, в контексті створення умов для продукування й ефективного використання фахових знань у галузі інформаційної, бібліотечної та архівної справи НБУВ виступає вузлом наукової комунікації на основі мережових зв'язків соціально-психологічного характеру, які вибудовуються в процесі безпосередньої, прямої комунікації і проявляються у вигляді

ді особистих професійних контактів, зв'язків, що утворюються між окремими науковцями і працівниками у трудових колективах та між колективами.

Формалізації неявних знань та інформації, що з'являються в результаті такої комунікації, їх поширенню і впровадженню в бібліотечну практику сприяє науково-видавнича діяльність НБУВ і вибудовування зв'язків інформаційно-телекомунікаційного характеру: видання наукових монографій, науково-теоретичного та практичного журналу «Бібліотечний вісник» (з 1993 р.), низки збірників наукових праць: «Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития» (з 2000 р.), «Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» (з 1998 р.), «Рукописна та книжкова спадщина України: археографічні дослідження унікальних архівних та бібліотечних фондів» (з 1993 р.), «Українська біографістика» (з 1996 р.), «Українсько-македонський науковий збірник» (з 2005 р.), «Слов'янські обрії: збірник наукових праць» (з 2006 р.).

Діяльність НБУВ щодо створення умов для продукування й ефективного використання фахових знань у галузі інформаційної, бібліотечної та архівної справи порівняно з іншими напрямками участі бібліотеки в організації управління знаннями відбувається найбільш комплексно, із формуванням мережових зв'язків як інформаційно-телекомунікаційного (наприклад, у вигляді доступу до матеріалів періодичних фахових видань, монографій, бібліографічних ресурсів тощо), так і соціально-психологічного характеру (наукові конференції, круглі столи, семінари і т. п.). Сьогодні на часі – вивчення і впровадження цього досвіду НБУВ в напрямках створення умов для формування когнітивного підґрунтя різнорівневої управлінської діяльності, а також виявлення, збереження, продукування знань, необхідних для зростання інтелектуального капіталу української нації. Доповнення комунікації, що здійснюється за допомогою інформаційно-телекомунікаційних технологій в Інтернет-середовищі, формуванням реального (офлайнного) бібліотечного інформаційного простору соціально-психологічного характеру (організація семінарів для представників органів державної влади, громадських обговорень, міждисциплінарних конференцій, ділових ігор, брейн-рингів, мозкових штурмів тощо), в якому можлива безпосередня комунікація між різними експертами, представниками органів державної влади і громадських організацій, фахівцями з різних галузей знань, бібліотечними працівниками, сприятиме підвищенню ефективності участі НБУВ в організації управління знаннями, розкриттю її інформаційно-комунікаційного потенціалу, формуванню середовища, сприятливого для гене-

рування та використання нових знань, їх подальшої трансляції від покоління до покоління.

Отже, напрями участі НБУВ в організації управління знаннями дають підстави визначати її як сучасний інфополіс, науково-інформаційний центр, що бере участь в організації управління знаннями шляхом створення умов, сприятливих для зростання інтелектуального капіталу української нації, виявлення, створення, поширення знань, необхідних для її життєдіяльності, надання доступу до таких знань; створення когнітивного підґрунтя управлінської діяльності, виявлення, ефективного використання та вироблення знань, необхідних у процесі ухвалення рішень; організації умов для продукування й ефективного використання фахових знань в галузі інформаційної, бібліотечної та архівної справи. Напередодні 100-річного ювілею НБУВ досвід діяльності інституції засвідчує її здатність успішно адаптуватися до реалій трансформаційного періоду, давати ефективні відповіді на суспільні запити в умовах переходу до суспільства знань.

Бібліографічні посилання

1. Горюхов В. Служба інформаційного аналітичного забезпечення органів державної влади Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (1992–2006): етапи становлення. Офіційний веб-портал Державної архівної служби України. 2006. URL: <http://www.archives.gov.ua/Publicat/AU/AU-1-6-2006/05.pdf>. (дата звернення: 28.12.2017).
2. *Електронна бібліотека «Україніка»* / Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?C21COM=F&I21DBN=AUTHOR&P21DBN=ELIB> (дата звернення: 28.12.2017).
3. Лобузін К. Технології організації знань ресурсів у бібліотечно-інформаційній діяльності : монографія. / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. К., 2012. 252 с.
4. Науково-дослідна діяльність НБУВ. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського : офіційний веб-портал. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/126#> (дата звернення: 28.12.2017).
5. Олейник О. Н. Управление знаниями в процессах обеспечения качества услуг библиотечно-информационных центров : автореф. дис. ... канд. пед. наук. Казань, 2013. 22 с.
6. Попик В. Створення фундаментальної електронної бібліотеки «Україніка» як складник формування національного гуманітарного інформаційного простору. *Бібліотечний вісник*. 2014. № 6. С. 3–7. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2014_6_3 (дата звернення: 28.12.2017).
7. Про створення Служби інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади в Центральній науковій бібліотеці ім. В. І. Вернадського НАН України : постановою Бюро президії Національної академії наук № 334-Б від 14.12.1995 р. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського : офіційний веб-портал. URL: http://www.nbuv.gov.ua/sites/default/files/all_files/201512_articles_field_dopmat_files/rishennya.pdf (дата звернення: 28.12.2017).
8. Протокол I-й організаційного засідання Комітету для заснування Національної бібліотеки Української Держави в Києві 23 серпня 1918 р. Володимир Іванович Вернадський і Україна.

Т. 1, кн. 1 : Володимир Іванович Вернадський. Науково-організаційна діяльність (1918–1921) / НАН України, Коміс. НАН України з наук. спадщини акад. В. І. Вернадського, Нац. б-ка України імені В. І. Вернадського, Ін-т історії України; ред. кол. : А. Г. Загородній, О. С. Онищенко (голова), В. А. Смолій [та ін.]; уклад. : О. С. Онищенко, Л. А. Дубровіна, С. М. Кіржаєв [та ін.]. К., 2011. 699 с. С. 373–374. URL: http://shron1.chtyvo.org.ua/Vernadskyi_Volodymyr/Vybrani_naukovi_pratsi_akademika_V_I_Vernadskoho_t1_kn1.pdf (дата звернення: 28.12.2017).

9. Протокол № 14 К[оміте]ту Н[аціональн]ої б[ібліоте]ки Української держави 18 жовтня 1918 року. Володимир Іванович Вернадський і Україна. Т. 1, кн. 1 : Володимир Іванович Вернадський. Науково-організаційна діяльність (1918–1921) / НАН України, Коміс. НАН України з наук. спадщини акад. В. І. Вернадського, Нац. б-ка України імені В. І. Вернадського, Ін-т історії України ; ред. кол. : А. Г. Загородній, О. С. Онищенко (голова), В. А. Смолій [та ін.]; уклад. : О. С. Онищенко, Л. А. Дубровіна, С. М. Кіржаєв [та ін.]. К., 2011. 699 с. С. 385–386. URL: http://shron1.chtyvo.org.ua/Vernadskyi_Volodymyr/Vybrani_naukovi_pratsi_akademika_V_I_Vernadskoho_t1_kn1.pdf (дата звернення: 28.12.2017).

10. Рекомендации для библиотек правительственных департаментов / под ред. Н. Болт и С. Бёрдж. Гаага : штаб-квартира ИФЛА, 2008. 65 с. URL: <https://archive.ifla.org/VII/s4/pubs/Profrep114.pdf>. (дата звернення: 28.12.2017).

11. Сербін О. Система управління знаннями як складова наукостворення. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. Київ. 2011. Вип. 32. С. 349–356. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/npnbuimviv_2011_32_37 (дата звернення: 28.12.2017).

12. Туріяньська М. М. Комунікації в системі управління знаннями. *Вісник економічної науки України*. 2011. № 2. С. 194–196. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/45735/38-Turiyanska.pdf?sequence=1> (дата звернення: 28.12.2017).

13. Abram S. Post Information Age Positioning for Special Librarians : Is Knowledge Management the Answer? *Information Outlook*. 1997. V. 1, № 6. P. 18–25.

14. Daland H. Managing knowledge in academic libraries. Are we? Should we? *LIBER Quarterly*. 2016. 26(1). p. 28–41. DOI : <http://doi.org/10.18352/lq.10154>. (last accessed: 14.01.2018).

15. Lee H.-W. Knowledge Management and the Role of Libraries. 3rd China-US Library Conference website. 2005. URL: <http://www.white-clouds.com/iclc/cliej/cl19lee.htm>. (last accessed: 14.01.2018).

16. Matarazzo J. M., Connolly S. D. (Eds). Knowledge and special libraries. Boston : Butterworth Heinemann, 1999. 280 p. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/book/9780750670845>. (last accessed: 14.01.2018).

17. Semertzaki E. Special Libraries as Knowledge Management Centres. Chandos Publishing, Witney, Oxford, 2011. 336 p.

References

1. Horovy, V. (2006). Sluzhba informatsiino-analitychnoho zabezpechennia orhaniv derzhavnoi vlady Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho (1992-2006): etapy stanovlennia [Service of Information and Analytical Support of the State Authorities of V. I. Vernadsky National Library of Ukraine (1992-2006): stages of formation]. Official Web-portal of the State Archives Service of Ukraine. URL: <http://www.archives.gov.ua/Publicat/AU/AU-1-6-2006/05.pdf> (Last accessed : 28.12.2017) [in Ukrainian].

2. Elektronna biblioteka «Ukrainika» [Electronic library «Ukrainika»]. V. I. Vernadsky National Library of Ukraine. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?C21COM=F&I21DBN=AUTHOR&P21DBN=ELIB> (Last accessed : 28.12.2017) [in Ukrainian].

3. Lobuzina, K. (2012). Tekhnolohii orhanizatsii znannievyykh resursiv u bibliotechno-informatsiini diialnosti [Technologies of organization of knowledge resources in library and information activity]. Kyiv [in Ukrainian].

4. Naukovo-doslidna diialnist *NBUV* [Research activity of VNLU]. V. I. Vernadsky National Library of Ukraine: official web-portal. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/126#> (Last accessed : 28.12.2017) [in Ukrainian].

5. Oleinik, O. N. (2013). Upravlenie znaniiami v processakh obespecheniia kachestva uslug bibliotechno-informacionnykh centrov [Knowledge management in the processes of ensuring the quality of services of library and information centers]. Extended abstract of candidate's thesis. Kazan [in Russian].

6. Popyk, V. (2014). Stvorennia fundamentalnoi elektronnoi biblioteki «Ukrainika» yak skladnyk formuvannia natsionalnogo humanitarnoho informatsiinoho prostoru [Creation of a fundamental electronic library «Ukrainika» as a component of the formation of the national humanitarian information space]. *Bibliotechnyi visnyk*, 6, 3–7. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2014_6_3 (Last accessed: 28.12.2017) [in Ukrainian].

7. Pro stvorennia Sluzhby informatsiino-analitychnoho zabezpechennia orhaniv derzhavnoi vlady v Tsentralnii naukovi bibliotetsi im. V. I. Vernadskoho NAN Ukrainy (1995) [About the creation of the Service of Information and Analytical Support of the State Authorities in V. I. Vernadsky Central Scientific Library of the National Academy of Sciences of Ukraine] : Resolution of the Bureau of the Presidium of the National Academy of Sciences № 334-B of 14.12.1995. V. I. Vernadsky National Library of Ukraine: official web-portal. URL: http://www.nbuv.gov.ua/sites/default/files/all_files/201512_articles_field_dopmat_files/rishennya.pdf (Last accessed: 28.12.2017) [in Ukrainian].

8. Onyshchenko, O. S., Dubrovina, L. A., Kirzhaiev, S. M. (Auth.-comp.), Zahorodnii, A. H., Onyshchenko, O. S. (head), Smolii, V. A. (Eds.) (2011). Protokol I-i orhanizatsiinoho zasidannia Komitetu dlia zasnuvannia Natsionalnoi biblioteki Ukrainskoi Derzhavy v Kyivi 23 serpnia 1918 r. [Protocol 1st of Organizing Committee Meeting for the Establishment of the National Library of the Ukrainian State in Kiev, August 23, 1918]. Volodymyr Ivanovych Vernadsky and Ukraine. NAS of Ukraine, Committee for Scientific Heritage of Academician V. I. Vernadsky, V. I. Vernadsky National Library of Ukraine, Insitute of History of Ukraine. Vol. 1. Book 1, pp. 373–374. Kyiv. URL: http://shron1.chtyvo.org.ua/Vernadskyi_Volodymyr/Vybrani_naukovi_pratsi_akademika_V_I_Vernadskoho_t1_kn1.pdf (Last accessed: 28.12.2017) [in Ukrainian].

9. Onyshchenko, O. S., Dubrovina, L. A., Kirzhaiev, S. M. (Auth.-comp.), Zahorodnii, A. H., Onyshchenko, O. S. (head), Smolii, V. A. (Eds.) (2011). Protokol № 14 K[omite]tu N[at]ionaln[oi] b[ibliote]ky Ukrainskoi derzhavy 18 zhovtnia 1918 roku [Protocol No. 14 of the Committee of the National Library of the Ukrainian State on October 18, 1918]. Volodymyr Ivanovych Vernadsky and Ukraine. NAS of Ukraine, Committee for Scientific Heritage of Academician V. I. Vernadsky, V. I. Vernadsky National Library of Ukraine, Insitute of History of Ukraine. Vol. 1, Book 1 pp. 373–374. Kyiv. URL: http://shron1.chtyvo.org.ua/Vernadskyi_Volodymyr/Vybrani_naukovi_pratsi_akademika_V_I_Vernadskoho_t1_kn1.pdf (Last accessed: 28.12.2017) [in Ukrainian].

10. Bolt, N., Burge, S. (Eds.) (2008). Rekomendacii dlia bibliotek pravitelstvennykh departamentov [Recommendations for libraries of government departments]. The Hague, IFLA Headquarters. URL: <https://archive.ifla.org/VII/s4/pubs/Profrep114.pdf> (Last accessed: 28.12.2017) [in Russian].

11. Serbin, O. (2011). Systema upravlinnia znanniami yak skladova naukovtvorennia [Knowledge management system as a component of science creation]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V. I. Vernadsoho. Issue. 32*, pp. 349–356. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nprnbuimviv_2011_32_37 (Last accessed: 28.12.2017) [in Ukrainian].

12. Turiyanska, M. M. (2011). Komunikatsii v systemi upravlinnia znanniamy [Communication aspects of knowledge management]. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy. – Bulletin of Economic Science of Ukraine, 2*, 194–196. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/45735/38-Turiyanska.pdf?sequence=1> (Last accessed: 28.12.2017) [in Ukrainian].

13. Abram, S. (1997). Post Information Age Positioning for Special Librarians: Is Knowledge Management the Answer? *Information Outlook, 6*, 18–25.

Tetiana Hranchak,

Doctor of Social Communications, Senior Researcher, Vernadsky National Library of Ukraine

VERNADSKY NATIONAL LIBRARY OF UKRAINE AS THE SCIENTIFIC AND INFORMATION CENTER OF THE ORGANIZATION OF KNOWLEDGE MANAGEMENT

The functioning of Vernadsky National Library of Ukraine as a scientific information center of knowledge management is substantiated. The directions of the library's participation in knowledge management are outlined and characterized. Approaches to the establishment and complex use by the library of network communications of information and telecommunication and socio-psychological nature in the formation of an environment conducive to the generation and use of new knowledge, their subsequent transmission from generation to generation are revealed.

К е у в о р д с: Vernadsky National Library of Ukraine, national library, knowledge management, knowledge resources, scientific and analytical activity, SIAZ.

14. Daland, H. (2016). Managing knowledge in academic libraries. Are we? Should we? *LIBER Quarterly, 26(1)*, 28–41. DOI: <http://doi.org/10.18352/lq.10154> (Last accessed: 14.01.2018).

15. Lee, H.-W. (2005). Knowledge Management and the Role of Libraries. 3rd China-US Library Conference website. URL: <http://www.white-clouds.com/iclc/cliej/cl19lee.htm> (Last accessed: 14.01.2018).

16. Matarazzo, J. M., Connolly, S. D. (Eds.) (1999). Knowledge and special libraries. Boston: Butterworth Heinemann. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/book/9780750670845> (Last accessed: 14.01.2018).

17. Semertzaki, E. (2011). Special Libraries as Knowledge Management Centres. Chandos Publishing, Witney, Oxford.

Стаття надійшла до редакції 26.03.2018 р.

УДК 023(477):[025.45УДК+025.47]

Тетяна Добко,

д-р наук із соціальних комунікацій, завідувач відділу Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

Впровадження УДК і ББК бібліотеками України: історичні паралелі і реалії сьогодення

Висвітлюється досвід упровадження бібліотечних класифікацій Універсальної десятикової класифікації (УДК), Бібліотечно-бібліографічної класифікації (ББК) у практику роботи бібліотек України. Наголошено на значних працевитратах переіндексації документів, на необхідності організації чіткої координації, належного методичного, фінансового і кадрового забезпечення цього процесу.

К л ю ч о в і с л о в а: індексація документів, Універсальна десятикова класифікація (УДК), Бібліотечно-бібліографічна класифікація (ББК), Рубрикатор Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, історія бібліотекознавства, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, Книжкова палата України, Державна наукова педагогічна бібліотека імені В. О. Сухомлинського.

Упровадження Універсальної десятикової класифікації (УДК) в Україні (тоді Міжнародної універсальної десятикової класифікації – МДБК) розпочалося ще у 20-х роках ХХ ст. МДБК – перша класифікація міжнародного типу була перекладена на українську мову і вийшла друком 1919 р. за упорядкування Ю. Іванова-Меженка, тогочасного директора Книжкової палати [15; 31, с. 202–203]. Українською та російською мовами за радянських часів було видано «Десятичну класифікацію» (Харків, 1924), «Десяткову класифікацію: для масових бібліотек» (1938);

«Таблиці бібліотечної класифікації для масових бібліотек» (1961); «Таблиці бібліотечної класифікації для масових бібліотек» (1971) та ін.

Упровадження десятикової класифікації регламентувалося низкою директивних документів та супроводжувалося роз'яснювальною, методичною роботою. Так в «Інструкції про облік та збереження книжкового майна і обов'язковий мінімум бібліотечної техніки для всіх бібліотек масового користування» (1934) йшлося, що «книжки та брошури класифікують за десятиковою системою» [16, с. 238].